

ԻՆՏԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան դրժ 10 րուր, կէս տարփմը 6 րուր
Առանձին հոմարները 5 րուր
Թիֆլիսում գրողն են միմայն անդադարաւ մը
Խաղաղարարացիք զինու են ողջակի
Դիֆուս. Редакция «Мшак»

Խրագրատուրը ըստ է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերէն)
Հայտարարութիւն ընդունուած է ամէն լիւրով:
Հայտարարութիւնները համար վնասուած են
խորտակելու ըստ 2 կողմի:

„ՄԵԼԿ“

ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

1881 թ. ին

(ՏԵՄԵՆԵՐՈՐԿ ՏԵՐԻ)

Կը հրատարակի Նոյն դիրքով և Նոյն պրոգրամով ԱՄԷՆ ՕՐ (բացի տօն և տօնօրէն հեռու օրերէն):

ՊՐՈԳՐԱՄԱՄ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II Առաջնորդող յօդուածներ, III Կերպին տեսութիւն, IV Արտաքին տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Ֆինիստան և Բանասիրական, VIII Հայտարարութիւններ:

ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԵՐ. տարեկան 10 րուր, կէս տարփմը 6 ր., հինգ ամս. 5 ր., չորս ամս. 4 ր., երեք ամս. 3 ր. երկու ամս. 2 ր. և մի ամս. 1 րուր:

Գրիկ կարելի է խնայարարութեան մէջ հետեւող հասցեով. Тифлис, редакция «Мшак».

Խաղաղարարութեան ԳԻՆԵՐ ԱՐԵՐՈՒՆԵՐ

ԲՈՂԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

Հրէաները Գերմանիայում.— Եւրոպայի տեսութիւնը չափազանց ծանր է Գերմանիայում: Արտաքին առաւելումը «Голос» լրագրի թիղթակցութեամբ: Յետապահանք.— Խառն լուրեր: Աշխարհ.— հեռագիրներ: Հայտարարութիւններ.— Բանասիրական:

ՀՐԷԱՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԱՅՈՒՄ

Հակահրէական շարժումը շարունակուած է Գերմանիայում: Բայց մեր կարծիքով մինչև անհրաժեշտ հրէաների պաշտպաններն էլ սխալ գիւրք են ընդունել նրանց պաշտպանելու համար: Մինչև անգամ Մոմկէն պրոֆէսորը, որ Տրէյլիէի և Հեփբերի դէմ հանդէս է դուրս եկել պաշտպանելով հրէաներին, իր վերջին բրոշուրի մէջ խոստովանւում է որ հրէաները մեծ պակասութիւններ ունեն, ձգտում են առանձնական

կենք վարել, աշխատում են սահմանափակվել և երբեք չը խառնվել քրիստոնէայ ժողովրդի հետ և վերջը խորհուրդ է տալիս հրէաներին, եթէ նրանք կամենում են գերմանացի դառնալ, ընդունեն քրիստոնէութիւնը:

Տաս տարի է միայն որ հրէաները Գերմանիայում ստացան գերմանացիների հետ հաւասար իրաւունքներ, և գերմանացիները կամենում են, որ տաս տարվայ կարճ ժամանակամիջոցում, մուսուլմանաւոր այն սարսափելի ճիւղում որ ծանրացած էր նրանց վրա, հրէաները յանկարծ հոգով և մարմնով դառնային գերմանացիներ:

Դա ամենալաւ ապացոյց է որ մի քանի դարեր սրանից առաջ մի սերունդի այս կամ այն ձևի դատարարականութիւնը իր հետեւանքն ունի և շատ դարերից յետոյ:

այս: Միջին դարերում կաթոլիկ շոցով որքան կարելի է շատ խառն ֆանատիկութեան մէջ մեծապատիւներ կատարվեն հրէաների ցած և դատարարական Գերմանիան, չը նայելով որ յետոյ անկէր լինելով միշտ գերմանացիների լաւագործութեան մէջ, քաղաքական լինելուց, որ դատարարական Գերմանիան, Լեփսիգի տակ: Կատար, Հիլերի գրուածների վրա դարձեալ այս տասն և ինը տարի դարում մնում է մոլորաբան, կամենում է ստիպել հրէաներին քրիստոնէութիւնը ընդունել: Բաւական է ազգի մի սերունդ միայն մոլորեցնել, — այդ կորստաբեր ներգործութիւնը երևան կը գայ դարերից յետոյ նոյն ազգի ապագայ սերունդների մէջ:

Իրանք դարերով չեն կարող ազատվել մի անգամ ընդունված մոլեռանդութեան, ֆանատիկութեան ոգուց, մի քանի դար առաջ արմատացած նախապաշարմունքից, նեղ, տմարդի հայացքներից, իսկ հրէաներից պահանջում են որ այդ ճնշված, չարձակած, նեղացած, արհամարհված ցեղը, յանկարծ հրաշքի պէս կորցնի իր հրէական դարերը յատկութիւնները տաս տարվայ ընթացքում:

Եթէ հրէաները ունեն խոշոր պակասութիւններ, այդ պակասութիւնները չեն վերանայ բացառական օրէնքներով և հարաժանքներով, այլ կատարելապէս հասարակացնելով նրանց ազգի մասնացած բարոյացիների հետ, աշխատելով որ գերմանացի և հրէայ երկուսն էլ միասին, մի դպրոցում դատարարական, որ քաղաքական ամուսնութեան միջոցով:

Ժողայր խնդիրների մասին լաւ մտածեն և հայերը իրանց վարմունքի վերաբերութեամբ այլադասան հայերի հետ: Ժողայր մոռանան որ խաղաղութեան, մոլորեցնող, մոլեռանդութիւն և նախապաշարմունք ներշնչող գրականութեան ու մամուլի ներգործութիւնը կորստաբեր է միմիայն ազգի ներկայ սերունդի համար, բայց կանցնեն դարեր և այդ յանցաւոր մամուլի կորստաբեր ներգործութիւնը, ինչպէս մի սիֆիլիսական լուր, կրկին երևան կը գայ շատ և շատ տարիներից, շատ և շատ սերունդներից յետոյ:

Վարդական, փիլիսոփայական և աշխատամիտ Գերմանիան պարզ ցոյց տուեց որ դեռ ևս չէ ազատվել կաթոլիկ ինկվիզիցիայի կորստաբեր ազդեցութեանց: Այս պաշտպանները, զգալիորէն, միշտ աւելի խոր արմատներ են գցում մարդկութեան մէջ, քան թէ լաւերը:

Ուրքան, ուրեմն, յանցաւոր են նրանք, որոնք յանձն են առնում մոլորեցնել, բռնացնել, կատաղի խաղաղասիրութիւն մոլորեցնել ներկայ սերունդի մէջ, շատ լաւ գիտեալով որ հատարականութեան մէջ գցած թոյնը արինքի մէջ կը մտնի և նրանից չեն ազատվի և ապագայ սերունդները:

ԻՆՏԵՐՈՒՄ

ՀԱՅՈՑ ԼԵՃՈՒՆ ԴԱՍԿԻՈՒԹԻՒՆ

Այն բարձր նշանակութիւնը, որ ունի մայրենի լեզուն իւրաքանչիւր ազգի վերածնութեան, մշտաւոր զարգացման և, որ զվաւորն է, նրա յատկութեան գոյութեան պահպանութեան համար, երբ է միշտ և ամէն տեղ մի ազգու, բնական պատճառ աչ հանգամանքի, որ բոլոր ազգերի ինքնանշանակութեան հասած անցումները ամենից առաջ սկսել են մտածել իրանց ազգային լեզուի վրայ: Դա ինքնին ճիշդագոյն և գեղեցիկագոյնէն մասին եւ պատշաճ, այն հասարակութեան մէջ, ուր արդէն դուրս է ցայտել մայրենի լեզուի սիրոյ առաջին կայծը, միշտ, ձեռնարկ միմեանանակ, հանդէս են եկել նրա ուսումնասիրելուն նպատակով երեք վեհ մտադրողներ. ընտանիք,

դպրոց և գրականութիւն: Այս երեք սրբաբանները ազգի և դրոշմ են այնպէս ձեռք ձեռքի տուած, միահամար ոյժերով, որ ինչ որ տուել է առաջինը, կատարելագործվել է երկրորդում և ինչ որ արել են այդ երկուսը—կազմուել է երրորդը: Իսկ երբ դրանցից մէկը կամ միւսը առանձնապէս գործելով այդ չափը վրա աւելի է մնացել յետ, կամ շատ առաջ ընթացել, ժամանակը միշտ վերադարձել է նրանց խառնաշաղկապ անբաժնելի հասարակութիւնը: Երբայն այն ազգին, որի ձեռքերը, ուսուցիչները ու գործիչները կարողացել են գիտակցութեամբ, բնականօրէն ոյժերով շարժել ազգային լեզուի ծաղկեցնելու անխնայ:

Շատ հետաքրքիր կը լինէր ի հարկէ հետաքրքրել թէ ինչպիսի փոփոխութիւններ է կրել ասորիականացի մեր աշխարհի լեզուի ուսումնասիրութիւնն ու ծառայումը նա ընտանիքի, դպրոցի և գրականութեան մէջ և թէ ինչպիսի փոխադարձ օգնութեան յարաբերութիւն է երկուսից այդ վերջինների մէջ վերաբերութեամբ առաջինը, սկսած զո՛ւն յիսուներորդ թուականներից: Այսու մէջ խոսենք որովհետեւ այդ ժամանակին են սկսել գլխաւորապէս Ռուսաստանի

հայերը նայել իրանց մայրենի, աշխարհի լեզուի վրա դիտակցապէս և ճիշդ թափել նրա վրա կանգնելու ու քարկշարելու համար: Բայց մի այդպիսի պատմական ընտարութիւն առաջ մեր այս փորձի լրացական յօդուածին թէ դուրս է մեր նպատակից և թէ, զո՛ւն առաձեռնաձեռն ընդունելով մեր ընտանիքների և գրականութեան մասին այդ կողմից, մենք կանցնենք անմիջապէս այն հարցին, թէ ինչ վիճակի մէջ է այս րոպէի հայոց լեզուի դաստասերութիւնը մեր ազգային ուսումնասիրելու գլխաւորապէս և արժեքական դպրոցներում մասնաւորապէս:

Եթէ մենք անցնենք սրանից մի քանի տարի առաջ և մտաբերենք թէ որքան անմատչելի էր մայրենի լեզուի մասքը մեր ընտանիքներում, մասնաւոր վրաստանի հայերի մէջ, կամ ձեռք ձեռքի տալով այն ժամանակաւայ տպւած ու լեզուի արտաբերութեան և համարմանը այժման անմիջապէս դաստասերութեան հայ հասարակութեան բոլոր դասակարգերի հայտնութեան (թէ ոչ խիստ բաւականացուած):

Երբ կամ մեր գրականութեան այժման ճիւղացած, մաքրած ու կոկած աշխարհիկ լեզուի հետ,—մենք կը համոզուենք, որ այդ կարճ ժամանակամիջոցում թէ մեր ընտանիքը և թէ մասնաւոր նորարարող գրականութիւնը ցոյց են տուել այդ կողմից հակապատկառ զայլով:

Ուրիշ բան է, որ մենք չենք արել աւելի քան ինչ արել ենք, բայց որ դա մի հատուտ դրա՞ստ կան է ապագայի համար, որ մեր նոր լեզուի յիստորիան չիմք նա ընտանիքում և գրականութեան մէջ արդէն ամրացած է,—այդ շատ աշխատ, համոզեցուցիւ փառս է Զի. անցիւ այլ ևս մի քանի տարի և օտարախոս չալ ընտանիքի տեսնելով կը համարենք մեզանք բացառութիւն, իսկ մեր մանուկ գրական լեզուի կատարելութեամբ կարելի է մինչև անգամ պարզեցնել: Զանկայի է միայն որ մեր ընտանիքները չարտաւան մաքրել մեր լեզուն օտար բառերից ու դարձեալ մեր լեզուի մէջ, իսկ մեր մի քանի դպրոցները, լայն և չափ անկէ վերջապէս դա՞ստուել մեր նոր գրականութեան մէջ արդէն ընդունված, քաղաքականութիւն—դուրսը լեզուական կանոնները, ժողովրդայնական օրացիք և բնականօրէն ինքնուրոյն, կտրուած քաղաքացիական:

